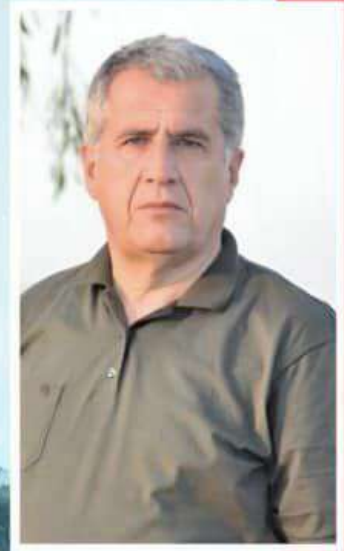

لاوکی موسۆ

(جەزیرە ی بوهتان:
سەدە ی 11 و 18 ز)

د. زرار صدیق توفیق

”
 وهکی خویایه ئەدەب ی فۆلکلۆری ی کورد ی، هەتا بیژین دەولەمەندە و گەنجینە یەکی لە بن نەهاتوو و لە رووی جۆر و ناوەرۆکەو، فرەچەشن و هەمەپەنگە و چەندین ژانر و رەگەزی ئەدەب ی میللی لەخۆ دەگرێت و پێکدێت لە دەهان گۆران ی و حەیرانی ئەشینداری، لاوک و بەیتی تراجیدی دەر بارە ی شەر و کوشتاری خۆکوژی کورد، داستانی جوامیری و پالەوانی، سترانی لاواندەو، چیرۆکی ئایینی، بەسەرھاتی ئەفسونای... هتد کە زۆرینە یان لەسەر بناخە ی روداویکی دیرۆکی یان کارەساتیکی دلتەزین بنیات نراون و هەر یەکە یان ئاوی ئەناسا، بە شیوە یەکی رۆشن و ییگەرد، سوچیکی ژبانی جفاکی کوردەواریمان پیشان دەدەن و گۆشە یەکی بەسەرھات و سەربوردە ی لەمیژینە ی گەلەکەمان بۆ دەگیرنەو.

قەوۆلین

پیشه‌کی:

نه کرد و تا دوا هه‌ناسه‌ی جه‌نگا و جه‌ره‌زیی و می‌رخاسیی که موینه‌ی خویی نواند، بویه لاکه که به ناوی ئه‌وه‌وه ناونراوه.

میر موسۆ گه‌نجیکی به‌جهرگ و چاونه‌ترس بوو و گوی به فرماتی کاربه‌ده‌ستانی ناوچه‌که نادا، محهمه‌د به‌گی فرمانه‌وا‌ی جه‌زیره، کینی لئ هه‌لگرتبوو و نه‌ده‌شیا به شهر به‌سه‌ریدا زال بیت و بیکوژیت و ده‌یویست به ته‌له‌که نابووتی بکات، بویه ناردی به شوینیدا تا به فیل یان به‌خورتی بهینزیت بۆ جه‌زیره، هاوژینی موسۆ که ههر خوشکی محهمه‌د به‌گ بوو وا دیاره به مهرامی براکه‌ی نه‌زانیوه، پئی گوت: گازی کردووی بچیته جه‌زیره، که چی خوشکی موسۆ هه‌ستی به نیزای خرابی پشت ئه‌م بانگه‌یشته کرد و پیشینی کاره‌ساتیکی نه‌خوازوای کرد و تکای له موسۆی برای کرد به‌ده‌نگ ئه‌م بانگه‌یشته‌وه نه‌چیت و خوی راده‌ست ئه‌م دوژمنه‌ی نه‌کات، دیاره موسۆش به به‌دنیا‌زیی خاوه‌ندی جه‌زیره‌ی ده‌زانی و گومانی له‌م بانگه‌یشته‌وه کرد، بویه خوی سازدا و خه‌نجه‌ره‌که‌ی کرده به‌رپشتی و یه‌کینکی دیکه‌ی وه‌ک یه‌ده‌ک له پشت خوی شارده‌وه و گوتیه خوشکی: ئه‌گه‌ر نه‌چم محهمه‌د به‌گ ده‌لپت موسۆ ترسنۆکه و له ترسی من ناویرپت بهیت و بئ دوودلی روویکرده جه‌زیره.

محهمه‌د به‌گیش پیشوه‌خت به نامه ناردبووی به شوین میر و سه‌روکھۆزه‌کانی شرناخ و جه‌زیره و هه‌کاری و نه‌وانیش له‌کنی ئاماده بوون، ئه‌وجا گازی موسۆی کرده دیوان و پئی گوت زانیومانه خه‌نجه‌ریکت کپیوه، پیشانمانده با بزانی چ جوریکه و گرانبه‌هایه یان نا، ئه‌ویش پئی دان و یه‌که یه‌که لییان روانی و گویا که‌سیان نه‌یانده‌زانی له چ جوره کانزایه‌که تا گه‌هیشته

دیاره سه‌رده‌می پیکه‌وه‌نان و ئه‌فراندنی بریک له‌م به‌ره‌مه‌ه فۆلکلوریانه ده‌گه‌رته‌وه بۆ سه‌تان سال له‌مه‌وه‌به‌ر و به‌رده‌وام لاوکیتزان و شایه‌رانی نه‌خوینده‌وار له‌به‌ریان ده‌کرد و ده‌ماوده‌م وه‌چه بۆ وه‌چه‌ی ده‌گتیرایه‌وه.

ئه‌م گوتاره به‌ پشتبه‌ستن به هه‌والیکی میژووپی، کۆششیکه بۆ دیاریکردنی ده‌م و جیگا و ناوه‌رۆکی ئه‌و روداوه‌ی که بۆته‌مایه‌ی دانانی یه‌کیک له‌ گه‌نجینه‌کانی فۆلکلوری کوردی، ئه‌ویش (لاوکی موسۆ) یه و هه‌ولدانیکه بۆ هه‌قه‌به‌رکردنی نیوان هه‌واله‌کان و ده‌قی لاکه‌که و ده‌رخستنی لیکچوون و جیاوازیه‌کانی نیوانیان.

بوخته‌ی لاوکی موسۆ- موسه‌ک:

وریایی و بویری و چاونه‌ترسی موسه‌ک- موسۆی جوانه‌مه‌رگ و دواتریش که‌تنی کوشتنی به‌و ته‌له‌که‌بازی و به‌و شیوه‌هۆفانه و نامه‌ردانه‌یه، له ولاتی جه‌زیره‌ی بوه‌تان ده‌نگی دایه‌وه و کاریگه‌ریی کویری به‌جئ هیشت، سه‌ره‌نه‌نجام بووه هه‌وینی لاوکی غه‌مگین و هۆزانان و ده‌نگبێزانی خۆشخوان له جفات و شه‌وبیریه‌کاندا ده‌یان چری و گوهداران پئی کاریگه‌ر و داخبا ده‌بوون و تراجیدی ناوه‌رۆکه‌ی بووه پاساوی مانه‌وه‌ی به‌ دریزی نزیکه‌ی هه‌زار سال.

لاوکه‌که نه‌دریژه و ئاخفتنی زیاده‌ی تی نه‌ئاختراره و وه‌ک ستران سه‌رواداره و به‌چری به‌سه‌ره‌اته‌که ده‌خاته‌روو و به‌بۆنه‌ی لاوانده‌ی میر موسۆ- موسه‌کی بوختی به‌ناهه‌ق کوژراو داهیتراوه که به شیوه‌یه‌کی درندانه له لایه‌ن میری جه‌زیره‌ی بوتان و داروده‌سته‌که‌یه‌وه جوانه‌مه‌رگ کرا، هه‌رچه‌ند ئه‌ویش دریغی

به‌کاریان دههینا بۆ کوشتن و له‌ناوبردنی یه‌کدی، بۆیه به‌شیکێ زۆری ئەده‌بی فۆلکلۆری کوردی وه‌ک خۆدیک و هاوشیوه‌ی (أیام العرب) عه‌ره‌بێ رۆژگاری نه‌فامی- جاهیلی، ئەم لایه‌نه تال و پر به‌دبه‌ختیه‌ی باوباپیرانمان بۆ ده‌گیرنه‌وه، له‌وانه‌ش ئەم لاوکه‌یه که یاده‌وری یه‌کیک له‌م مه‌رگه‌ساتانه‌یه و هه‌رچه‌ند مه‌یدانه‌که‌ی جه‌زیره‌ی بوه‌تانه، وه‌لێ له‌ سه‌رانسه‌ری کوردستانی باکور ته‌شه‌نه‌ی کردوه و بلاو بۆته‌وه و ئەو ده‌قه‌ی وا ماوه‌ته‌وه له‌ نێو ئه‌رمه‌ن و کوردانی یه‌زیدی ئه‌رمه‌نستان پارێزراوه و به‌یتبێژی ئه‌رمه‌نی مانووک هاروتونیان ساڵی ۱۹۳۳ئ بۆ جه‌جیی جندی (۱۹۰۸-۱۹۹۰) و ئەمینێ عه‌قداڵ (۱۹۰۶-۱۹۶۴) چریویه‌تی و ئەوانیش ده‌قه‌که‌یان تۆمار کردوه^(۱).

ده‌ست میر محه‌مه‌د، ئەویش تو‌ره‌ بوو و گۆتی خه‌نجه‌ری «ته‌ره‌س باف- باب کرمانییه» و که زانی یه‌کیکی دیشی پێیه‌ ویستی ئەوه‌یشی لێ بستیتیت و پێی گۆت: ده‌مه‌ه‌وێت لای خۆم گلت بده‌مه‌وه و بتکه‌مه‌ ستونی ئەم خێقه‌ته‌- واتا به‌ندت بکه‌م، موسۆش خۆی نه‌دا به‌ده‌سته‌وه و گۆتی: «میرم، تو دزانی خه‌وا موسۆ تو دیوانا نای»، ئەوانیش به‌ گه‌له‌کۆمه‌ ده‌موده‌ست به‌ربوونه‌ گیانی و هه‌ریه‌که‌و خه‌نجه‌ریکی لێدا، ئەویش نه‌یکرده‌ نامه‌ردی و به‌ برینداری لێیان هاته‌ده‌ست و هه‌وت که‌سی لێ که‌لوپاچه‌ کردن، ئەوجا به‌ جه‌سته‌ی پر زامه‌وه له‌ دیوان هه‌له‌هات و له‌ کوله‌کیک خۆی شارده‌وه و ده‌میک دێته‌ ده‌روه‌و ژنیک ده‌بیتیت و ئەویش ده‌گه‌رێته‌وه سه‌ر ده‌ره‌نجی- ده‌رگای قه‌لا- و ده‌که‌وێته‌ خواری و ده‌مریت.

■ ده‌جیی جندی

Photo: Net

شهری خۆبه‌خۆی کورد و ره‌نگدانوه‌ی فۆلکلۆری کوردیدا:

لای گه‌شتمان ئاشکرایه که رکا به‌رایه‌تی و دوژمنایه‌تی ره‌گداکو‌تاوی نێوان میر و سه‌رۆکه‌هۆز و کوێخا و سه‌رجه‌م توێژی ده‌سه‌لاتداری کورد، دیارده‌یه‌کی کۆن و باوه و زۆر جارێش په‌ره‌ی ده‌سه‌ند و سه‌ری ده‌کێشا بۆ شه‌ر و لێکدانی چه‌کداری که وه‌ک ئاشکرایه، هه‌رده‌م خویته‌په‌شتن و کاره‌ساقی جه‌رگه‌ر و تالانی و مالموێرانیسی لێ ده‌که‌وته‌وه و ده‌بووه‌ مایه‌ی مه‌ینه‌تی و ناسۆری و ده‌رده‌سه‌ری بۆ گه‌لی خێر له‌خۆنه‌دیوی کورد، دیاره له‌ ئاکامی شه‌روه‌شۆر و جه‌نگانی به‌رده‌وام و نه‌براوه‌یان، چ خۆبه‌خۆ و چ ده‌گه‌ل هێزه‌ بیانییه‌کان، میرانی کورد ئەزمونێکی چاکیان له‌ ئۆینبازی و فروفیلل په‌یدا کردبوو و هه‌رگه‌ف

Photo: Net

■ نەمبەنن ئەھمەدال

(البشنيوي)ی خاوەندی قەلاي فەنەك كرد كه پورزای خۆيشی بوو، كچيكي خۆی بداته موسەك و ئەويش رازی بوو، موسەكيش بەم هەلۆیستەي سلیمان هێور و دلیا بوووه و چوو خزمەتی له جەزیرە، كه چي یه كسەر گرتی خستیه زیندانهوه، كاتیک سولتان توغرول بەگی سەلجوقی سالی ٤٤٦/ك ١٠٥٤ز گەهیشته ناوچه كه، پیاوانی بوختی خۆیان گەیاندى و تکیان لیکرد داوا له میر (نصر الدولة) بکات موسەکی رێبهريان ئازاد بکات، كه چي پتي راگهینرا كه له زیندانداندا مردوووه، پرسیار لێره ئەوهیه دەبیت موسەك چ ئازاریکی چیشتییت و چ جوړه ئەشکهنجیهك دراییت تا گیانی له دەست داوه؟

ئەم پیشهاته، میر ئەبوتاهیری خەزوری

دواتر محەمەد تۆفیق وهردی (١٩٢٣-١٩٧٥) وهری گێپراوته سەر عەرەبی^(١). بوختی- بوهتانی- بۆتانی هۆزێکی دێرین و مەزنی کوردە و لە سەردەمی بوهیهیهوه (٣٣٤-٤٤٧/ك ٩٤٦-١٠٥٥ز)، كه لهگهڵیكي ههڵكهوتوو له رۆژههلاتی باژیری جەزیرە بە دەستهوه بوو، هۆزی بهژنۆ- بهژنهوی (البشنيوية)یش هاوتا و هاوشانی بوختی بوو و كه لهی كه قناری فەنەکی باکوری جەزیرە بە پێوه دەبرد، به پێی گێپراوهیهك كه بهر گویی شهرفخانی به دلیسی كهوتوووه، بوختۆ و بهژنۆ دوو برا بوون و گهلی كورد لهوان كهوتۆتهوه^(٢). له گهڵ ئەمه شدا، میژووی بنه ماله ی میرانی ئازیزان- عەزیزانی بوهتانی، به دەر نه بوو له ناپاکی و ناكوکی ناوخۆیی و كوشتوبپی یه كدی له سەر كورسی دهسهلات، سهرباری شهر و كوشتار له گهڵ هۆز و میرنشینه كانی ده رهاوسییان، لێره له دوو روداو ده دوین كه په یوه ندی راسته وخۆی به لاوکی موسۆوه ههیه:

- میر موجهللا (المجلی) هه رچه ند «رێبهری كوردانی بوختی» بوو، وه لی چیی له باره وه نازانریت و موسەکی كورپی موجهللا یه كه م میری ناسراوی بوختیه و پیده چیت لاوچاکیکی ئازا و كه له میرد بوویت و له سەردەمی ئەودا، میر (نصر الدولة) ئەحمەدی كورپی مەروانی كورپی كه ك (٤٠١-٤٥٣/ك ١٠١٠-١٠٦١ز)، ئەبو حەرب سلیمانی كورپی كوردبووه چێگر و نوینهری خۆی به سەر جەزیرە بوهتانهوه، سلیمان خۆشیی به چاره ی موسەكدا ناها و به ركبەری خۆیی داده نا و ده یخواست به چ رێگا و شیوازێك بیت داویکی بۆ بنیتهوه و ده سته سهری بکات، ئەوه بوو داوی له میر ئەبوتاهیری به ژنه ویی

به مردنی له زیندان و ئەو شەر و هه‌رایه ده‌کات که له ئاکامی ئەم تاوانه به‌ریا بوون، هاوکات لاوکه‌که‌ش باسی ئەوه ناکات که میری جه‌زیره به فیل کچی میر فه‌نه‌کی داوه به موسۆ و به کوژرانی پال‌هوان کۆتاه‌ی دیت و نایه‌ه‌ویت بیژیت کوژراوه، به‌لکو له «سه‌ری ده‌ره‌نجی که‌تیبه» و مردوو.

پیم وایه بنه‌مای یه‌که‌م و سه‌ره‌داوی لاوکه‌که ده‌گه‌ریت‌ه‌وه بو که‌تنی کوشتنی موسه‌کی بوختی به ده‌ستی میری جه‌زیره له سالانی ناوه‌پاستی سه‌ده‌ی ۱۱/۵، چونکه‌ نزیک‌ی و لیکچوونیک‌ی زور له‌نیوان لاوکه‌که و هه‌واله‌که هه‌یه و باوه‌ر ناکریت ئەمه به ریککه‌وت هاتیت، پاشان هۆزان و لاوکبیتزان ئەم تاوانه‌یان ئیسقات کردوه به‌سه‌ر محمه‌د به‌گدا، به‌و پێیه‌ی ئەمیش هه‌م میری جه‌زیره‌یه و هه‌م به‌ زۆرداری و زه‌بروزه‌نگی ناوی ده‌رکردبوو و بیست و پینج سالی فه‌رمانه‌وایی به‌ شەر و رکه‌به‌رایه‌تی میرانی کوردی ده‌رهاوسیتی به‌سه‌ر برد و ره‌نگه موسۆ ناویکیشی کوشتیت، بۆیه له لاوکه‌که کراوه‌ته بکوژی موسۆ. به‌هه‌رحال ئەو نامه‌ردیه‌ی میری جه‌زیره ده‌ره‌ه‌ق ریه‌ری تۆلاز و چه‌له‌نگی بوختیان، له کوردستان ده‌نگی دایه‌وه و خه‌لکیی داخ‌بار و سه‌رسام کرد و له که‌لتوری میلی رهنگی دایه‌وه و لاوکبیتزان موسۆ- موسه‌کیان کرده پال‌هوانی گه‌نجینه‌یه‌کی میلی کاریگه‌ر و به‌ نه‌مری هیشتیانه‌وه.

ده‌قی لاوکی موسۆ

مه‌حمه‌د به‌گ گۆ: بشینن موسۆ بینن،

هه‌رن، بیژن، هه‌رکه‌بئی، به‌ خاتربئی،

هه‌که‌ر، نایئی، بخاپینن، هه‌که‌ر نه‌یئی، بیژن: موسۆ،

کرۆکه‌که‌یی و ناوی موسۆ- موسه‌کی پال‌هوانیان پاراستوه که شیوه‌ی کوردیی ناوی موسا (موسی) یه که پیده‌چیت مه‌به‌ست هه‌ر موسا- موسه‌کی کۆری موجه‌لایه و ده‌زانین به‌ درێژایی سه‌رده‌مانی عه‌باسی و مه‌غۆلی و جه‌لائیری و تورکمانی و عوسمانی، چ میریک‌ی پایه‌داری بوختی- بوه‌تانی ناوی (موسی) نه‌بووه ئەم نه‌بیت، به‌لام موسۆ لیره‌ خودانی که‌له‌ی فه‌نه‌که، هه‌رچه‌ند باوه‌رناکریت ئەمه واییت و راسته‌که‌ی ئەو ده‌مانه فه‌نه‌ک باره‌گای میرای هۆزی به‌ژنویی بوو و موسه‌ک کچی میری فه‌نه‌کی خواستبوو، به‌لام هاوکات ناوه‌اتنی ئەم که‌له‌ه له‌خۆرا نه‌هاتوو و سه‌ره‌داویکی گرنه‌گه بو ئاشنا‌بوون به‌ ده‌می به‌سه‌ره‌هاته‌که و به‌لگه‌یه‌کی به‌هه‌تزه بو سه‌لماندنی ئەوه‌ی که ئەم لاوکه‌که ده‌گه‌ریت‌ه‌وه بو سه‌ده‌کانی ۵-۱۱/۱۲، ئەو ده‌مانه‌ی که‌له‌ی فه‌نه‌ک له که‌له‌ه ناودار و ناوه‌دانه‌کانی کوردستان بوو^(۱۱).

هه‌روه‌ها ناوی فه‌رمانه‌وای جه‌زیره و بکوژی موسه‌ک، له هه‌واله‌که سلیمان و له تیکستی لاوکه‌که وه‌ک پيشتر گۆمان محمه‌د به‌گه، ئەمه‌ش تاکه جیاوازی بنه‌ره‌تیبه له نیوانیاندا، جگه له‌مه‌ ژنه‌که‌ی موسۆ، خوشکی میر عوبیدولای به‌ژنه‌ویی بکوژی فه‌رمانه‌وای جه‌زیره‌یه نه‌ک خوشکی خودی خۆی و (نصر الدولة) خالی میر ئەبو‌تاهیری به‌ژنه‌ویی نه‌ک خالی موسۆ- موسه‌ک. واتا لیره‌ ئالۆزی و تیکه‌لایه‌ک چئ بووه له نیوان موسۆی بوختی و میرانی به‌ژنه‌وه‌ی و پیم وایه شتیک‌ی ئاسایی و چاوه‌روانکراوه ئەم چه‌شنه‌ گۆرین و تیکه‌لکردنه به‌هه‌نه‌ کایه‌وه.

له لایه‌کی دیکه‌وه، هه‌واله‌که باسی ورده‌کاری و چۆنییه‌تی کوشتنی موسه‌ک ناکات و ته‌نها ئاماژه

گۆ: گازی کن، موسۆ بلا بئی دیوانی
 مه حمهد گۆ: موسۆ مه سه ح کرپییه،
 ته خه نجه ره کئی کرپییه،
 ئەم نزانن پۆلئ خه نجه را ته چپییه؟
 تو خه نجه ری خوه بده، ئەم ته ماشا کن.
 خالی موسۆ ل وی بوو،
 ئەوی گۆ موسۆ، خه نجه را خوه بده.
 خه نجه ر دانی دهستی باوکی سانۆیه،
 گۆ: وه له، مه نزانن، پۆلا هه سنئ قی چپییه؟
 خه نجه ر دانه دهستی ئۆسمان ئاخایی جزیرییه،
 گۆ: وه له، مه نزانن، پۆلئ هه سنئ ته چپییه؟
 خه نجه ر دانه دهستی شیرئ د شنه رخییه؟
 خه نجه ر دانه دهستی ئۆسمان به گئی هه کارپییه،
 گۆ: وه له، مه نزانن، پۆلئ هه سنئ ته چپییه؟
 خه نجه ر چوو یه دهستی مه حمهد به گئی گرتییه،
 مه حمهد به گئی گۆ: خه نجه ری ته ره سه باقی
 کهرمانییه.
 مه حمهد گۆ: موسۆ، دلئ من تکه- تکه،
 تو خه نجه ران ژ خوه فه که، تو روژی پری بیرا
 خوه بکه.
 مه حمهد گۆ: موسۆ، به به ختی قی حوکومه تی،
 به ژنا موسۆ دمی نه ستونا قی خیفه تی.
 موسۆ گۆ: هایئ، سه د جار هایئ،
 فندا من به رده قی چرایئ،
 میرم، تو دزانی خه وا موسۆ تو دیوانا نایی
 خه نجه ر دانه دهستی عۆسمان ئاغایی جزیرییه،
 خه نجه ره کئی پشتا موسۆ خستییه.
 خه نجه ر دانه دهستی شیرۆیی شنه رخییه،
 ئەو ژئ خه نجه ره کئی پشتا موسۆ زه ر کرپییه.
 خه نجه ر دانه دهستی باوکی سانۆیه،
 موسۆ گۆ: ژ خوولا من حه نه ک و لا قردییه.
 مه حمهد گۆ: موسۆ، تو موسۆ بی کوری دایی،

میر ته را ته گلیف کرپییه، وه ره لها، ئەمئ سالها
 خوه بکن ب جامی پییه
 خولامئ وی چوونه که لها فنکئ، بال موسۆ، گۆ:
 -خانییی موسۆ قی ئه رفازی،
 قاسدی مه حمهد به گئی لیکری گازی،
 گۆ: موسۆ، وه ره بچنه جزیری، مه حمهد ته دخوه زی.
 موسۆ ژ تامارا خوه نفستییه، خوها مه حمهد کره گازی،
 گۆ: موسۆ، رابه، مه حمهد ته دخوه زه.
 موسۆ رابوو یه، چه کئی خه زه بی ل خوه کرپییه،
 سبی کارئ خوه کر، بچه گه ل وان.
 خوها موسۆ گۆ: سبه یه، مه نزانن، روژ غه ییری
 ل ئەسمانی،
 موسۆ تو نه چه جزیری، تو پۆشمانی.
 موسۆ گۆ: ئەم هیری، سه د جار هیری،
 خانییی موسۆ تاخا ژیری، موسۆ دبێژه خوها خوه،
 وی مه حمهد بیژه وه و موسا ترسییا من نه ویری.
 موسۆ ئەنرییه، چه ک و سیلحئ خوه ئاقیتییه.
 دو خه نجه ر خوه را هلانییه.
 یه ک پشتا خوه فه شارت، یه ک بیشییی،
 خه ستا خوه جزیری کره.
 ده ما پیسخانی میر ده رکه تییه،
 میر گوله کئی دا فکرییه،
 گۆ بنه ییر وی گه ماری، چه می ره کی عه شیرپییه.
 موسۆ قه ستا ده رگه ه کرپییه:
 میر مه حمهد به گ ژئ چقا مه زنی بۆتا به ره ف
 کرپییه،
 کاخازه کئی شاندییه په ی عوسمان ئاغایی جزیرییه.
 گاخه زه کئی قه ریکن په ی شیرئ د شنه رخییه،
 کاخه زه کئی قه ریکن په ی باوکی سانۆیه،
 کاخه زه کئی قه ریکن په ی عوسمان به گئی
 هه کارپییه،
 ئەو هه موو به ره ف بوونه هۆدی.

ته خه نجه ر گری دایه بن عه بایئ،
 تو گه فان ددی، لی تو ژ ته نایئ.
 موسۆ گۆ: ئەز موسۆمه، موسۆ دینم،
 خوه یئ خه نجه را قه قد هیشینم،
 ناڤا دیوانئ دا ئەزئ خوونئ بره شینم.
 موسۆ گۆ: ئەز موسۆمه، باقئ خه له فم،
 خوه یئ خه نجه را قه قد سه ده فم،
 ناڤا دیوانئ گور و گه فم.
 مه محمد گۆ: موسۆ، تو موسۆیی، موسۆیی دینئ،
 تو دو خه نجه را خوه را دگه رینئ،
 نیتا نه ئەوه، تو ناڤا دیوانئ خوونئ بره شینئ.
 موسۆ ده ستئ خوه ئاقینه عۆسمان،
 عۆسمان ئاغایئ جزیرییه، جهم خوه کشاندییه،
 خه نجه ره کئ ناقلئ خستییه.
 ده ستئ خوه ئاقیت پئ شێرۆیی شنه رخییه،
 خه نجه ره کئ ناڤا سینگئ دا داخستییه.
 ده ستئ خوه ئاقیتییه پئ باوکئ سانۆیه
 خه نجه ره کئ پشتا پۆلئ خستییه،
 ههفت ژ ناڤا دیوانئ ته مام کرییه.
 موسۆ رابوو یه، خوه ل کوله کا بخیریئ دا
 قه شا رتییه،
 چه قئ موسۆ خوون که تییه، ئەو ژئ ژ هۆدئ
 ده رکه تییه.
 ده ما ده ری قه کرییه، خانم هۆدئ دا دیتییه،
 پاش قا زقرییه، هه تا سه ری ده ره نجئ هاتییه،
 سه ری ده ره نجئ که تییه.
 گۆ: ئەز موسۆمه، موسۆیی نیف چئ میران.
 خانمئ گۆ: عه ورئ موسۆ ده مینه عه ورئ پلنگ و شیران.
 تئ دیوانا مه محمد به گئ، تئ بقه لینم تۆقئ میران،
 موسۆ ل وئ ته مام بوویه^(۱۳).

ژێدەر:

- (۱) حاجی جندی، فۆلکلۆرا کورمانجا، ده زکای ناراس (هه ولتیر: ۲۰۰۸)، ۴۰۵-۴۱۰.
- (۲) قصص شعرية كردية فولكلورية، المجموعة الأولى، مطبعة الإرشاد (بغداد: ۱۹۶۵)، ص ۱۸-۲۴.
- (۳) شرقنامه، الترجمة العربية، ط ۲، (أربيل: ۲۰۰۱)، ص ۳۲.
- (۴) ابن الأثير، الكامل في التاريخ، دار المعرفة (بيروت: ۲۰۰۷)، ۱۵۵/۸-۱۵۶.
- (۵) غاية المرام في تاريخ محاسن بغداد، دار الكتب العلمية (بغداد: ۲۰۱۳)، ص ۹۹-۱۰۰.
- (۶) ئەم ناخافتنه ی موسۆ له په یفتکی شیخ ئەبویه کر محمه دی کوری هه سه نه ی به ژنه وی (البشنوی) له زانیانی ولاتی جه زیره ی بۆتان له سه ده ی ۱۱/ک، ده چیت که ده یگۆت: «تعلمت أحسن الخلق من أحسن الخلق: تعلمت الفتوة من الديك، والوفاء من الكلب، والاحتمال من الحمار، ألا ترى أن الديك إذا قدمت إليه علفا صاح بالديكة ولا يأكل خفية، والكلب إن أطعمته لقمة عرف لك ذلك ما حبيت، والحمار إن ضربته ولم تطعمه وركبته صبر على أذاك من غير صياح ولا صراخ». ابن الصابوني، جمال الدين أبي حامد محمد (ت ۶۸۰هـ/ ۱۲۸۱م)، تکمله اکمال اکمال، عالم الكتب (بيروت
- (۱۹۸۶)، ص ۱۰۶-۱۰۷. ره نکه ئەم ناخافتنه ی موسۆ له سه ر بنه مای په یقه که ی شیخ ئەبویه کری به ژنه وی پتکه وه نرایت. (۷) سه یدا عه بدولره قیب به تلیفۆن ئەم زانیارییه ی پیدام و گۆتی ده قی دیداره که م داوه به رتزار داود موراد خه تار، منیش پتوه ندیم پتوه کرد و به رتزشیان یه کسه ر بۆی ناردم، لیره سوپاسی هه ردوکیان ده که م بۆ ئەم هاریکارییه.
- (۸) تاریخ الأنساب، دار المقتبس (بيروت: ۲۰۱۴)، ص ۹۹-۱۰۶، ۱۱۲-۱۲۵.
- (۹) غاية المرام، ص ۸۹، ۹۹-۱۰۰، زیده الآثار الجلیه فی الحوادث الأرضیه، دار الزمان (أربيل: ۲۰۱۷)، ص ۱۲.
- (۱۰) تاریخ الأنساب، ص ۱۱۴.
- (۱۱) ابن الأثير، الكامل في التاريخ، ۳۱/۹، ۳۰۵-۳۰۶، یاقوت الحموی، معجم البلدان، دار أحياء التراث العربي (بيروت: بلا)، ۴۴۷/۳.
- (۱۲) پروانه: حه جئ جندی و نه مینئ عه قذال، فۆلکلۆرا کورمانجا، (هه ولتیر: ۲۰۰۸)، ۴۰۵-۴۱۰. وه رگتیرانی عه ره بی: محمد توفیق وردی، قصص شعرية كردية فولكلورية، مطبعة الإرشاد (بغداد: ۱۹۶۵)، ص ۱۸-۲۴.